لیکوال: محمد محق
ژباړن: محب زغم

۲۰۲۰/۱۲/۰۸

ماته بېړی او زوروري ښېي

د ديني افراطيت د ريښو او نښانو راسپړنه

لومړی برخه

دا کتاب **(ماته بېړی او زوروري ښېي، د ديني افراطيت د ريښو او نښانو راسپړنه)** چې د افغانستان په اوسنيو شرايطو کې د ځانګړي ارزښت لرونکی او د خاصې پاملرنې وړ دی، ښاغلي محمد محق ليکلی او د نوي نسل د روزلو يو خواخوږي او د پوهنې برخې فعال ډاکټر محب زغم له دري ژبې نه پښتو ژبې ته ژباړل دی.

د کتاب ژباړل شوی متن، د کتاب ژباړن ښاغلي ډاکټر زغم د فرهنګي مهرباني له مخې موږ ته رالېږلی دی او موږ به يې د مقالو په چوکاټ کې خپلو لوستونکو او هېوادوالو ته په پرلپسې توګه وړاندې کړو.

موږ له ښاغلي ډاکټر زغم نه د زړه له تل نه مننه کوو چې د کتاب ژباړل شوی متن يې موږ ته رالېږلی دی.

د افغان جرمن پورټال اداره

فهرست:

سريزه

د جهاد سېرل، د توندلارو له غوسې د منځلارو تر رحمه پورې...

تکفيرګري او ريښې يې...

ترورېزم او د عقيدې د دفاع پلمه...

په افغانستان کې د سرلارو وژنې، په فرهنګ يا ايډيالوژۍ کې...

د کرکې خپرول او افراطيت...

د بنسټپالنې د مقابلې پر خرنګوالي شکونه...

دين د هويت په توګه...

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بنې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رااليرلو مخکې په ځير و لولئ

په اسلام کې د قدرت ناسپړل شوې غوټه...

د شریعت تطبیقول او د بنسټپالو غلط فهمي...

د افغانستان په تعلیمي نظام کې د افراطیت پل...

ښځه او د عقل نقصان...

په قرآن کې ظنی الدلاله او په دیني مناقشو کې یې نقش...

سریزه

د افراطي ډلو بې پایه وحشت او ویني بهونه د هغې تیارې شپې غوندې دي چې توره ترورېمې یې ساه‌ګانې په سینو کې بندوي او د خواجه حافظ شیرازي داغه وینا تداعي کوي چې: "شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل..." (شپه ښه تیاره، د څپې وېره او تر منځ مو هم ګرداب...) او ما د مقالو د دې ټولګي عنوان له همدې بیت څخه راواخیست، سره له دې چې هیله لرم چې کوم هایل ګرداب به مو په مخ کې نه وي! [د ښاغلي محق د کتاب اصلي عنوان «بیم موج» دی چې په پښتو کې «د څپې وېره» کېږي، خو ما ته په پښتو کې «ماته بېړی» ښه عنوان ښکاره شو ځکه چې په وطن کې مو ورځ تر بلې حالات لا ترینګلي کېږي، د ناپوهی، جهل، افراط، بنسټپالني او توندلاری توپان له یوې خوا او په کور د ننه ځانځانی، بې اتفاقی، د یو بل پر ضد دسیسې او توطئې، د دیموکراتیکو بهیرونو بدنامول، دوه سري حکومتونه، اداري فساد او د حکومتي کارمندانو ناکاري... هغه عاملونه دي چې زموږ د وطن او ولس بېړی یې ماته کړې ده. ښایي استاد محق به ښه ویني (خوش بین) انسان وي چې لا هم یوازې د څپې وېره لري خو بېړی روغه ګڼي، خو له بده مرغه ما ته بېړی هم ماته ښکاري. ژباړن]

خو دا چې وینو یې یوازې یوه څپه ده او که څومره هم وېرووونکې وي، تېره به شي، یا داسې توپان دی چې لا یې له یوې څپې نه یو وتلي چې بله څپه یې رارسېږي؟ د دې پوښتني ځواب د وضعیت په اړه زموږ په تحلیل پورې اړه لري.

د دې قلم د ښتن په فکر، د افراطیت دا اوسنی توندې ویجاړوونکې څپې زموږ د تمدن د بې ثباته او توپاني وضعیت ښکارندویه ده. تمدني بحرانونه پایښتوني وي، نه په یوه شپه کې زېږي او نه په یوه ورځ کې ختمېږي. د دغه تمدني پرځېدنې بُعدونه د افراطیت تر پدیدې ورهاخوا نور شیان هم رانغاړي. د قانون د حاکمیت شدیده کمزوري، د عقلانیت منطق ته غاړه نه ایښودل، له هغو خرافاتو څخه لاس نه اخیستل چې له عمل سره په ټکر کې دي، د اخلاق مقام ته اهمیت نه ورکول، د اخلاقي فضیلتونو پر ځای په دودیزو رواجونو پورې نښتل، له طبیعت او چاپېریال سره بې غوري، د نظري حکمت او فلسفي ناروغي، د مادي او معنوي سرچینو په ښه کارولو کې ناتواني، د انسان د مقام او کرامت نه درک کول، د دغې تمدني پرځېدنې مختلف ګوټونه دي.

له دې تنګي څخه د تېرېدو لپاره لویې هڅې په کار دي چې تعلیمي نظام مو منظم کړي؛ اقتصاد مو وغوړوي؛ مدیریت مو عصري شي؛ د نوې ټکنالوژی د سمې کارونې فرهنګ راکې پیدا شي؛ نړی، انسان، ژوند او هستی ته مو د کتلو انداز بدل شي؛ او ډېرې نورې چارې مو سمې شي. په دې منځ کې یو شی چې اړتیا ورته لرو، د دیني فکر اصلاح او له دیني فکر څخه د هغو زنګونو لرې کول دي چې د خلکو د ژوند په ښه کولو کې یې د دیني فکر اغېزه خورا کمه کړې ده.

په اسلامي تمدن کې دین له هماغه پیله محوري نقش لرلی دی او دغه نقش تر ننه پورې په یو ډول رارسېدلی دی. خو نن سبا، د دین هغو تفسیرونو چې له عقل سره دښمني او له اخلاقو سره ترېګني لري، پر اسلامي تمدن او په نړی کې د مسلمانانو پر ونډې ویجاړوونکې اغېزې ښندلي دي. نو د دیني ارشاداتو د داسې تفسیرونو د خپرولو لپاره هلې ځلې چې له عقل، اخلاقو او معنویت سره برابر وي، په آخر کې به مو د دې ناروغی په علاج کې مرسته وکړي. بیا به مسلمانان له دې عصر او وګړو سره د تقابل پر ځای د تعامل او تعاون خوا ته درومي او د ځمکې په آبادولو کې به ونډه اخلي او د دې نړیوال کلي له نورو اوسېدونکو سره په ګډه د نوي عصر پر ننګونو لاسبري کېږي او د دې عصر له فرصتونو څخه به د ټولو وګړو په ګټه کار اخلي.
دغه ټولګه چې زما د دوو وروستیو کلونو لیکلي مقالې رانغاړي، په همدې تګلاره لیکل شوې ده. د دې ټولګې مبحثونه د جهاد له راسپړلو او تکفیر او نفرت خپرولو ته د تمایل له نقش څخه پیلېږي او د مقدسو متنونو پر پېچلتیا ختمېږي.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

د لیکوال په باور، دا چې ځینې خلک ګومان کوي دیني نصوص ایکي یو تعبیر لرلای شي او یا یوازې د یوه تعبیر په ګټه تعصب کوي، هغه هم داسې تعبیر چې په ډېرو پخوانیو پېړیو کې د هماغه مهال د تاریخي عاملونو په وجه رامنځته شوي دي، نو په آخر کې به هماغه ځای ته مو ورسوي چې وینو یې، یعنې تکفیر، ترور، او انتحار... دا کار له متن څخه سیالیت او جاري والی اخلي او د انسان فهم او درک کنګلوي، بیا به په متن باندې د انسان پوهېدنه وچه کلکه، ډېروزمه وي او د همدې وچې پوهېدنې نتیجه به په خپلو وینو کې د بنيآدمانو لمبول وي.

که د دې اثر خپرېدل د دیني فکر په حوزه کې د انتقادي خبرو اترو په تودېدو کې مرسته وکړي او د ویني بهوني او خشونت په کمولو کې ان کمه ونډه هم واخلي، ګټه به یې دوه برابره شي. ډېر کلونه کېږي چې زموږ په ټولنه کې د دیني فکر د مختلفو بڼو او مختلفو رنګونو له حده زیاته دعوتګري باب شوې ده او دا چاره سبب شوې ده چې دینداري برسېرنه شي او کله کله دیني نیهیلیزم «Nihilism» (هېڅ انګېرنه) رامنځته کوي چې تر ټولو څرګنده نښه یې دیني ځانوژونه ده. د دې شي په اثر، ډېروزمو تګلارو د پوښتنو پر مخ لاره بنده کړې ده او انتقادي فکر یې چې د هر فرهنګ او تمدن د غوړېدا لازمه ده، له پښو غورځولی دی. په دې هیله چې دغه پاڼې به د تمدن د غوړېدا په لوري کړکۍ پرانیزي .

محمد محق

۱۳۹۸

قاهره

نور بیا

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ